

da bi jo prebrali vso že topot, zopet in zopet smo jo vzeli v roke — toda, oprostite, stvar je preveč neprebavljiva: ustavila se nam je ta jed zopet in zopet! Zato o vsem, kar je v knjigi, še ne moremo soditi; o tem pa, kar smo prebrali — z največjim trudom je šlo menda skozi prvi oddelek „pesmi“, tja do 51. strani — rečeno naravnost in brez vsakega strahu: Škandal, da se kaj tacega tiska, in to še celo na — lep papir!

Dr. M. O.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za god. 1900.

Viktor Car Emin: *Pusto ognjište*. Povijest iz istarskoga života. Zabavne knjižnice „Matice Hrvatske“ svezak 234—236. 8°. Str. 262. Ciena 1 Kr. 50 fil.

Pisatelj nam je podaril s to povestjo prav lep književni dar, ki smo mu zanj lahko hvaležni tudi Slovenci; saj nas v njej seznanja z bratskim narodom v Istri. Povest se vrši največ v Ložicah blizu Reke.

V tej z globokim čuvstvom prepojeni povesti zremo na dno nepokvarjene idealne narodne duše. Glavni predmet povesti je ljubezen, a poleg tega nam pisatelj s spretnim vpletanjem v živih karakterističnih potezah slika žalostni socialni in narodni položaj ondotnih Hrvatov.

Vsebina povesti je na kratko ta-le: Bartol Šimetić, hrvaški kapetan, je po nesreči zapal s svojim brodom „Mimico“ v kremplje laške zavarovalnice „Mutue“. Ko pride z daljše morske vožnje domov, izve strašno nesrečo. Njegova žena je v zadnjem viharju našla smrt v valovih (ko se je peljala ob poroki svoje hčerke v Reko po opravih). Ostala mu je še edina hčerka Mimica. Bila je zaročena z blodoličnim, iredentovsko vzgojenim mladim kapetanom Ninom Beličem. A ta brezvestno zapusti svojo zaročenko in se zaljubi v živahno in razposajeno Amalijo iz Reke; Marijan pa, krepki in pošteni hrvaški mladenič, ki je služboval na Bartolovi ladji, razodene grdo ogoljufani devojki svojo, že davno gojeno, a dosedaj skrivano ljubezen do nje in jo prosi njene roke. V devojki navstane strašen boj. Ona spozna, da ljubi Marijana in da Nina pravzaprav ni ljubila; a njena duša se zgraža nad mislijo, da bi privolila v novo ljubavno zvezo, in po strahovitem, vztrajnem boju mu odreče prošnjo. Marijan, čigar srce je razdejano, obupno zapusti stariše in dom ter odpluje v daljne kraje... Pa tudi devojka ne more prenesti strašnega udarca. Premagala je sicer svoje srce, a ti boji so ji ugonobili nežno življenje. Jela je hirati. Prej pa je že morala nesrečnica zapustiti s svojim očetom ljubljene domači

krov, ki ga jima je iz narodnega sovraštva vzela upnik odpadnik Andretič. Šla sta v bližnjo vas k sorodnikom. Malo mesecev preteče, in Mimica kakor uvela cvetka zatisne oči za vedno. Nesrečni oče pa zapusti kot podkapetan na veliki ladji vse, kar mu je bilo najdražjega...

Tehnika povesti je v obče dobra. Dejanje se naravno in še dovolj hitro razvija. Tudi glavni konflikt je že ob začetku zadostno naznanjen. Menimo pa, da je začetek, posebno vožnja kapetanova proti domu, malo predolg, ker dejanje povesti precej ovira in enotnost nekako moti. Prav lahko bi izostale one neizogibne sanje, ki so kapetanu toliko pomenljive, kar se njegovemu značaju ne prilegajo in so že sila izrabljen pripomoček. — Sicer pa moramo priznati, da je pisatelj dober psiholog. Tu ni nič prisiljenega, ampak vse je naravno in sveže, tako da zremo osebe kar žive pred seboj. Slog je dober, jezik gladek, na več mestih prav lep. Divno opisuje pisatelj naravo in kar dá njegovim popisom še posebno vrednost, je to, da jih zna zlivati v lepo harmonijo z dušnim stanjem glavne junakinje... Tužna narava in tugepolno srce se kaj lepo zlagata. — Kar se tiče značajev, bi skoraj dejali, da je ponesrečen značaj Mimičine matere. Njena podoba stoji sicer le nekako v ozadju, vendar pa ona mnogo vpliva na razvoj dejanja in je vsaj posreden vzrok tragičnega konflikta. Da je moči globokoverno mater, ki v moralnem oziru visoko stoji nad navadnimi ljudmi, z lepodonečimi frazami mlečezobega mladeniča tako očarati, da ne neti samo mladeničeve ljubezni, ampak jo pravzaprav v svoji hčerki še le zbudi, to se nam zdi malo verjetno. — Prav dobro pa je risan značaj Marijanov. Ne lepi in ne duhoviti, a krepki in odkritosrčni mladenič se nam na prvi mah priljubi. Njegova skromnost se kaj lepo družijo z odločnostjo, ki jo pokaže ob raznih prilikah. Njegova ljubezen je res globoka, čista in junaška. — Temu docela nasproten značaj je Nine Belić. Pred sabo imamo mehkužnega mladeniča, ki napravlja na nas s svojim sladkim obnašanjem kaj neprijeten vtis. — Lepo nam pisatelj slika Bartola Šimetića. Res ljubezniv soprog, izvrsten oče in navdušen narodnjak, ne samo v besedah, ampak tudi v dejanju! — File, Marijanov oče, poštena hrvaška duša, je prav iz naroda vzeta tip. Skromni mornar obožuje svojo dobro in izobraženo Tonico in svojega sina. — Plemenit je značaj Tonice, ki je v vsem svojem dejanju in nehanju pristna hči svojega naroda. — Izborna je zadet Ninetov oče Jože Belić. Na take in enake originale, izgubljene reveže, naletimo večkrat med preprostim narodom. V povesti je prav na mestu, ker se po njem značaji glavnih oseb bolj razodevajo. Tudi na tragičen konec konflikta precej vpliva poleg neotesane, a

poštene služkinje Tonke, ki ima v tem skoraj odločilno vlogo. — Najboljše in najbolj dosledno pa je slikan značaj poštene in toliko izkušane glavne junakinje.

Vso povest preveva neka otožnost. „Tužna Istra“, „tužni istarski puk“ so slike, ki se nam kažejo, ko beremo žalostne prizore . . . Res, žalostne so razmere tam doli med našimi brati in skrajni čas je že, da se ubogemu narodu pomaga in sicer gmotno in moralno!

S. R.

Na obali Bosne. Črtice. Spisal Edhen Mulabdič. Vsebina knjige je dvajset črtic, iz katerih odseva življenje in mišljenje Hrvatov in Mohamedancev, živečih v Bosni. V deželi propada mohamedanski življenjski boljši in boljši. Vzrok temu so njegovi verski poglavarji s svojim strogim konservativizmom. Mladina teži po novi kulturi, a greši mnogo s tem, ker vzprejema zgolj le njene slabe strani, ne pa tudi dobrih. Zato je treba mladino dobro odgajati in jo pošiljati v šole. To tendenco izraža pisatelj v večini črtic, zato so pa tudi značaji, katere nam riše, semtertja veliki ekstremi. Nikakor ni verjetno, da bi zanikaren mladenič v „Razsipniku“ po govoru svojega predstojnika nakrat postal zgled vsem drugim. — Ponekod nam slika pisatelj Bošnjake kot ljudi polne ljubavi do rodne zemlje. Tu postaja liričen in subjektiven. Vidi se, da posnema v teh črticah Turgenjeve „Lovčeve zapiske“.

Najbolj dovršen je v humorističnih črticah in mej temi se odlikuje črtica „Lov“, kjer pripoveduje, kako je kratkovidni Zenilaga ubil namesto srne — jarca. Tudi „Garil“ je dobro-uspela humoreska. Najslabša pa je zadnja „Ala franka ili a turka“. Stvar je preneznatna in slabo utemeljena. Kar je že grajal hrvaški kritik in kar dela pri branju tudi Slovencu težavo, to je preobilna raba turških besedi, dasi je koncu pridejan precej dolg tolmač. Prav je, da rabi pisatelj karakteristične izraze tujega jezika, katerim se ni moči ogniti, n. pr. „harem“, „hodža“ itd.; toda rabiti tujke „kazap“ namesto „mesar“; „merak“ namesto „želja“ — v književnem jeziku ni dovoljeno! Sicer pa — Edhen Mulabdič kaže lepo nadarjenost.

F. P.

Osvrt na kritiku druge hrvatske umetniške izložbe. Napisao Stjepan Korenić. (Preštampano iz „Katoličkoga lista“.) U Zagrebu 1901. Tiskara C. Albrecht. 8°. Str. 45. Cena 1 K. — Ob zadnji umetniški razstavi v Zagrebu so se vnele po listih živahne razprave o umetniških delih hrvaških slikarjev. Posebno Medovićeve velike zgodovinske slike so obračale nase veliko pozornost. Kritiki so soglasno priznali slikarju veliko nadarjenost in spretnost, a nekateri

so se izpodtikali nad idejami, ki jih izraža Medović. Med temi tendencioznimi kritiki je prvi dr. Kršnjavi, ki je sicer jako izobražen, a ima take nazore, da ne moremo z njim soglašati niti s krščanskega niti s slovanskega stališča. Pred vsem je očital Medoviću zgodovinsko neistinitost. G. Korenić krepko brani Medovića proti kritiki Kršnjavega in z veliko učenostjo pobija njegove razloge. Med drugim pravi Korenić: „Kakor v pravi poeziji in v dramatični umetnosti, tako mora tudi v pravi slikarski umetnosti resnica, lepota in dobrota imeti svoj sijaj. Ona mora človeškega duha voditi in razsvetljevati tudi v najglobljih blodnjah, da tudi v najhujših vihrah privlačuje, oplemenjuje in dviga človeško srce. Kakor v leposlovju pesnik, tako tudi v lepi umetnosti umetnik prikazuje poleg kreposti kot njeno nasprotje to, kar je grdo, nenravno, nevzorno, da pokaže krepost v lepšem svitu in da odvrne od nenravnosti duha in srce. Živi veri prvih kristjanov v enega pravega Boga je postavil Medović v „Bakanalu“ nasproti malikovavstvu in poganski politeizem. Nasproti krščanski nedolžnosti in kreposti je postavil razkošnost in krvoločnost pogansko. Ako bi Medović iz svojega „Bakanala“ odstranil krščanske mučenike, kakor želi g. dr. Kršnjavi, ako na sliki ne bi bilo omenjenih krščanskih kreposti — vprašamo dr. Kršnjavega: Katera krepost, katera vzvišena ideja bi pač na sliki odsevala iz temine one poganske moralne izkvarjenosti in katera bi gledavcu oplemenila duha in srce in ga povzdignila? Ravno ono protislovje, ki ga delajo na sliki krščanski mučeniki, dela sliko idealno in ji daje značaj umetnine, ker po njem se krepost v najhujših nasprotjih sijajno kaže in zmaga. Kak vzor bi nam podal Shakespeare v svojem „Othellu“, ako nam ne bi pokazal Desdemone v znani ulogi? Kako bi mogli spoznati Desdemonine kreposti, če nam ne bi pesnik nasproti barbarstvu in spletkarjenju mojstrsko prikazal one divne dušne lepote — nedolžnosti, dobrote in čiste neomadeževane ljubezni Desdemonine? Ko bi ne bilo v „Bakanalu“ krščanskih mučenikov, kako bi nam mogel umetnik predočiti ono živo vero prvih kristjanov in ono krepostno krščansko življenje, katero ni le nasprotno poganskemu nenravnemu malikovanju, ampak tudi najvzvišenejši vzor, za katerim mora človek težiti na zemlji, da se približa izviru vsake kreposti, vsake lepote, vsake dovršenosti — Bogu?“ — Ker dr. Kršnjavi brani pogane, da niso bili tako kruti, kakor jih slika Medović, mu dokazuje Korenić nasprotno z mnogimi zgodovinskimi podatki. Knjižica je jako poučna in lepa apologija Medovićeve umetnosti.

Dr. E. L.

Prešernov „Krst pri Savici“. — U slavu stogodišnjice rodenja Fr. Prešerna čitao u sjednici filol.-hist. razreda Jugosl. akademije znanosti i